

Jaarplan

Innovatieprogramma

Onderwijshuisvesting

periode september 2025 - augustus 2026

VOORWOORD

1 Mei opent de aanvraagperiode voor de subsidieregeling van het Innovatieprogramma Onderwijs huisvesting (IPOHV). Een mijlpaal in het programma. Met dit jaarplan leggen we de focus op september 2025 tot de zomer van 2026. Begin oktober starten de leerlabs. Wederom een nieuwe mijlpaal om naar uit te kijken.

Uit onderzoek is gebleken dat kwalitatief goede schoolgebouwen zorgen voor betere leerprestaties en lager ziekteverzuim. Een gebouw waar plek is voor elke leerling en dat een gezonde omgeving biedt waar leerlingen en onderwijspersoneel zich thuis voelen. Het IPOHV biedt schoolbesturen en gemeenten de kans om met financiële ondersteuning hun (ver)bouwproject te verrijken met echte innovatie. Door te leren van en met elkaar -onder begeleiding en ondersteuning van experts- bouw je mee aan schoolgebouwen van de toekomst.

Kortom, dit programma geeft scholen de kans om concrete stappen te zetten richting betere onderwijs huisvesting en tegelijkertijd te experimenteren met (duurzame) oplossingen die breed toepasbaar zijn.

In dit jaarplan nemen wij je graag mee hoe we concrete stappen zetten op weg naar toekomstbestendige schoolgebouwen. We geven inzicht in de activiteiten, doelen, leervragen en (beoogde) opbrengsten. En we blijven steeds het belang onderstrepen van samen leren en goed samenwerken om zo sneller en kostenefficiënter, betere scholen te bouwen. Nu en in de toekomst.

Wij wensen je veel leesplezier, inspiratie en een innovatieve mindset!

Programmabureau Innovatieprogramma Onderwijs huisvesting

VOORWOORD.....	3
INLEIDING	5
INNOVATIEPROGRAMMA ONDERWIJSHUISVESTING	6
LEERLABS	10
Centrale doelstelling leerlabs.....	10
Leren van de praktijk.....	11
Innovatieve mindset	12
Structuur van de leerlabs.....	12
Planning	13
Leerlab 1: Parametrisch bouwen	14
Doel leerlab 1.....	14
Kaders en definities.....	14
Leervragen leerlab 1	15
Opbrengsten en eindproducten (na 3 tranches).....	15
Planning en opzet leerlab 1.....	16
Leerlab 2: Processen en procedures	17
Doel leerlab 2.....	17
Kaders en definities.....	17
Leervragen leerlab 2	18
Opbrengsten en eindproducten.....	18
Planning en opzet leerlab 2.....	19
Leerlab 3: Inclusieve scholen	20
Doel leerlab 3.....	20
Kaders en definities.....	21
Leervragen leerlab 3	22
Opbrengsten en eindproducten.....	22
Planning en opzet leerlab 3.....	22
KENNISINFRASTRUCTUUR.....	24
Inzet Community of Practice (CoP)	24
MONITORING - Voortgang en effecten programma.....	25
VOORUITBLIK	27

INNOVATIEPROGRAMMA ONDERWIJSHUISVESTING

Het Nationaal Groeifonds investeert in totaal € 483,7 miljoen in het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting waarmee een bijdrage aan de aanpak van verouderde schoolgebouwen in het funderend onderwijs wordt geleverd.

Schoolbesturen en gemeenten zijn nauw betrokken. De sectorraden van schoolbesturen (VO-raad/PO-Raad) en gemeenten (VNG) behartigen de belangen van hun achterban, en zijn initiatiefnemers van het IPOHV. Ook geven ze sturing aan de koers van het programma. Het programma wordt gefinancierd door het ministerie van OCW en daarmee is OCW formeel de opdrachtgever. Bovenstaande partijen dragen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor het sturen op het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting door een bestuurlijke en ambtelijke stuurgroep.

Ook wordt er samengewerkt met de adviesmarkt en de Ontwerp-, Bouw- en Technieksector (OBT-sector) om te zorgen dat technische innovatie, praktijkervaring en standaardisatie hand in hand gaan met de doelen van het IPOHV.

Aanvraag van subsidie

De subsidieregeling is bedoeld voor de financiering van proces- en productinnovatie binnen schoolgebouwen. Via de regeling ontvangen aan het Innovatieprogramma deelnemende bouwprojecten een financiële bijdrage voor bovennormatieve ambities, die het wettelijk minimum en daarmee de minimale taak van de gemeente overstijgen. De financiële bijdrage voorziet daarnaast in het afvangen van innovatierisico's, voortkomend uit het innovatieve karakter van het programma.

Vorbereiding op versnelling

“Met het ontwikkelen van een integrale en samenhangende aanpak vanuit beide programma's wordt de sector voorbereid op een versnelling en kwalitatieve verbetering van de (verouderde) huisvestingsvoorraad. Deze vindt plaats met én voor de sectoren, vanuit co-creatie en -validatie en door het bieden van praktische ondersteuning. Dit alles met als doel om sneller en kostenefficiënter, betere en toekomstbestendige scholen te bouwen.”

Timon Verheule, directeur OVO, ministerie OCW

Leren door te standaardiseren

Om schoolbesturen te helpen met hun huisvestingsopgave is, naast het Innovatieprogramma, ook het landelijke POHV (Programma Onderwijshuisvesting) gestart. Het doel van POHV en IPOHV is vrijwel hetzelfde. In het POHV staat het samen leren bouwen en standaardiseren centraal. Het POHV faciliteert, ondersteunt en stimuleert schoolbesturen en gemeenten in samenwerking met de markt om meer integraal en programmatisch te werk te gaan bij de opgaves rond de onderwijshuisvesting. In het IPOHV is er meer focus voor gewenste innovaties die niet of nauwelijks vanuit de markt komen; en door te leren in de praktijk daadwerkelijk scholen te bouwen en daar middelen voor beschikbaar stellen. De standaarden die voortkomen uit de innovaties binnen het IPOHV, worden duurzaam geborgd in het POHV. Beide programma's onderstrepen het belang van samen leren en goed samenwerken.

Betere en toekomstige scholen

Door vanuit beide programma's een samenhangende en gezamenlijke aanpak te ontwikkelen, wordt de sector voorbereid op het verbeteren van de huidige (verouderde) schoolgebouwen, en het versnellen van dit proces. Het uiteindelijke doel is het realiseren van betere en toekomstbestendige scholen.

132 bouwprojecten

Het Innovatieprogramma loopt 15 jaar, verspreid over 3 tranches en er kunnen in totaal circa 132 bouwprojecten deelnemen. Voor de eerste tranche (2025-2028) heeft het Nationaal Groeifonds € 124,2 miljoen toegekend. Voor de tweede (2027-2032) en derde (2030-2035) tranche tezamen geldt een toekenning onder voorwaarden van € 359,5 miljoen.

Rollen en verantwoordelijkheden

Kenniscentrum Ruimte-OK vervult de rol van coördinerend programmabureau binnen het Innovatieprogramma en is daarmee het primaire aanspreekpunt voor de deelnemers van de leerlabs. Ruimte-OK draagt zorg voor de coördinatie van de leerlabs, monitoring, kennisdeling, en rapporteert en bewaakt de voortgang en stuurt bij waar nodig. Ruimte-OK deelt de voortgang halfjaarlijks in voortgangsrapportages.

Kenniscentrum Ruimte-OK heeft binnen de rol als programmabureau deze taken over verschillende rollen verdeeld:

- Programmamanager
- Leerlabcoördinator
- Leerlabmanager
- Leerlabspecialist

De programmamanager is verantwoordelijk voor uitvoering van het Innovatieprogramma vanuit Ruimte-OK, houdt overzicht over alle onderdelen van het IPOHV met oog op de doelstelling, rapporteert (tussentijdse) opbrengsten, en zorgt ervoor dat het proces en einddoel zichtbaar en duidelijk is.

De leerlabcoördinator heeft de overkoepelende verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de leerlabs, bewaakt de voortgang en zorgt voor de onderlinge samenhang en kruisbestuiving tussen de leerlabs. Samen met de programmamanager zorgt de leerlabcoördinator voor afstemming met het POHV.

Elk leerlab heeft een eigen leerlabmanager. Deze draagt zorg voor de organisatie van het specifieke leerlab en de bijbehorende leerlabsessies als ook de begeleiding van de deelnemers binnen het leerlab.

De deelnemers kunnen op verzoek via de leerlabmanager hulp inroepen van de leerlabspecialisten. Deze specialisten ondersteunen bij het ontwikkelen van de leerlabs, zijn met hun kennis aanjagers van innovatie en functioneren als vraagbaak voor de bouwprojecten. Zij hebben onder andere juridische en technische kennis die voor alle leerlabs inzetbaar is, maar ook leerlabspecifieke kennis over onder andere strategisch (innovatiegericht) inkopen, modulair bouwen/ontwerpen, publiek-private samenwerkingen en bouwen voor inclusie.

Programmaraad

De programmaraad is een vertegenwoordigend orgaan, bestaande uit organisaties uit vier subgroepen: onderwijs, gemeenten, inclusie en markt. De programmaraad adviseert de stuurgroep

gevraagd en ongevraagd over de voortgang en koers van het Innovatieprogramma, en de monitoring- en effectstudie. Dit doet de programmaraad o.a. door input te geven op het jaarplan en de voortgangsrapportages. Daarnaast adviseert de programmaraad over welke thema's gedefinieerd kunnen worden t.b.v. de selectie van de leerlabs voor de volgende tranches.

Bij het maken van deze beslissingen weegt de stuurgroep het advies van de programmaraad zorgvuldig mee. De adviezen van de programmaraad worden beschouwd als zwaarwegend (niet bindend). Dit proces vergroot het draagvlak voor het programma onder de betrokken partners in de opgave voor onderwijshuisvesting.

Fasering

Het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting, breed gezien, werkt met kwartaal faseringen. Binnen het onderdeel leerlabs in dit jaarplan is de planning verder uitgewerkt.

Fasering	Periode
Fase 1. Voorbereiding	Q2- Q4 2024
<p>In deze fase is gewerkt aan de opstart van het programma, de inrichting van de eerste tranche is uitgewerkt, zoals de regiobijeenkomsten, de inhoud van de leerlabs en voorwaarden voor deelname. Ook is gewerkt aan de inrichting van het programmabureau en de programmaraad.</p> <p>De subsidieregeling voor deze eerste tranche is gepubliceerd.</p>	
Fase 2. 1^e tranche	Q1 2025 – 2030
<p>In deze fase is gestart met de uitvoering van de eerste tranche en wordt de programmaraad ingesteld. Schoolbesturen kunnen een subsidieaanvraag indienen waarna in datzelfde jaar de eerste leerlabs starten.</p> <p>De deelnemers starten met uitvoering van hun bouwproject. De eerste nieuwe en gerenoveerde schoolgebouwen worden naar verwachting aan het eind van deze fase afgerond.</p> <p>Eind 2025 starten de eerste inspiratiesessies over de tweede tranche. In 2026 wordt concreet gestart met de uitwerking ervan.</p>	
Concrete mijlpalen:	
2024	Fase 1. Voorbereiding
Q4	Start programma
Q4	Start Community of Practice
Q4	Publicatie subsidieregeling
2025	Fase 2. 1^e tranche

Q1	Start ondersteuningsprogramma
Q2	Openstelling aanvraag subsidie
Q2	Start programmaraad
Q4	Start leerlabs
Q4	Oplevering richtlijnen inclusie bouw
2026	Fase 2. 1^e tranche
Q1	Voortgangsrapportage over 2025
Q2	Oplevering eerste versie parametrisch basismodel

LEERLABS

Bouwprojecten die vanuit de regeling worden ingeloot en goedgekeurd om mee te doen, nemen deel in een leerlab. Een leerlab vormt een veilige en inspirerende leeromgeving, waar samen met de deelnemende bouwprojecten wordt gewerkt aan de centrale doelstelling van het Innovatieprogramma, de specifieke leervragen van het leerlab, en de leervragen per bouwproject.

Een bouwproject schrijft zich aan de voorkant in voor een specifiek leerlab. Gedurende het leerlab worden door de bouwprojecten (bouwheren) de OBT-partijen geselecteerd voor het uitvoeren van de bouwprojecten. De OBT-partijen verwijzen naar organisaties en bedrijven die actief zijn in Ontwerp-, Bouw-, en Technieksectoren.

In een leerlab werkt een consortium van partijen aan de hand van de centrale doelstelling aan innovatieve manieren om schoolgebouwen te bouwen en te renoveren. Voor elk leerlab gelden specifieke afwegingen, afhankelijk van het doel en de bijbehorende leervragen. Mogelijk worden er nog aanvullende leervragen toegevoegd op basis van de input van de deelnemers. Binnen, en ook tussen leerlabs, vindt kennisdeling plaats.

Begin oktober 2025 starten de drie leerlabs. Op 7 oktober vindt de gezamenlijke aftrap plaats.

Centrale doelstelling leerlabs

Alle deelnemende bouwprojecten zullen zich richten op hogere prestaties van schoolgebouwen (gezond, duurzaam, inclusief en (onderwijs)adaptief), het vergroten van het innovatief vermogen van de bouwsector om te komen tot efficiëntere bouwprocessen en het verlagen van ontwikkel-, bouw-, en exploitatiekosten.

Elk leerlab volgt de volgende leercyclus:

Tussentijds worden momenten ingepland om de innovaties te evalueren, bij te sturen en te anticiperen op omgevingsfactoren (zie 'structuur van de leerlabs').

Leerlab 1 'Parametrisch bouwen' richt zich naast de algemene doelstelling op het toewerken naar een bouwstandaard voor het realiseren van geüniformeerde scholenbouw, waarbij gebruik wordt gemaakt van een parametrisch model dat vanuit het leerlab wordt ontwikkeld. Dit leerlab heeft een productinnovatiefocus op passiefbouw.

Leerlab 2 'Processen en procedures' richt zich naast de algemene doelstelling op het ontwikkelen van innovatieve en breed toepasbare standaarden voor het beter en sneller doorlopen van processen en

procedures rond renovatie. Dit leerlab heeft een productinnovatiefocus op biobased en natuurinclusief bouwen.

Om deel te nemen met een bouwproject aan leerlab 1 of 2 wordt er samengewerkt met twee andere bouwprojecten. Dat wordt een bundel genoemd. Eén bundel bestaat uit 3 afzonderlijke bouwprojecten.

Leerlab 3 'Inclusieve scholen' richt zich -naast de algemene doelstelling- op het toepassen van inclusieve maatregelen in zowel nieuwbouw- als renovatieprojecten, om zo bij te dragen aan inclusiever onderwijs, door in beeld te brengen welke ruimtebehoefte hieruit voortkomt en welke financiële consequenties dit heeft.

Verdeling aantal bouwprojecten eerste tranche						
Leerlab	1. Parametrisch bouwen		2. Processen en Procedures		3. Inclusieve scholen	
	bo, sbo, so, Vso, pro*	vbo, mavo, havo, vwo*	bo, sbo, so, Vso, pro*	vbo, mavo, havo, vwo*	bo, sbo, so, Vso, pro*	vbo, mavo, havo, vwo*
Vervangende nieuwbouw	9 (3 bundels)	-	-	-	1	1
Renovatie	-	-	12 (4 bundels)	3 (1 bundel)	1	1

Leren van de praktijk

In de leerlabs wordt gebruik gemaakt van bestaande kennis en voorbeelden uit zowel de onderwijssector als andere sectoren. Hierbij wordt niet alleen naar binnenlandse projecten gekeken, maar er wordt ook gekeken naar ervaringen en kennis vanuit het buitenland. Denk hierbij aan scholenbouwprogramma's en voorbeelden in het Verenigd Koninkrijk, Vlaanderen, Australië en Portugal, maar ook aan binnenlandse innovatieprogramma's als Innovatieprogramma Aardgasvrije en Frisse Scholen en Innovatiepartnerschap Schoolgebouwen Amsterdam.

In aanloop naar de start van de leerlabs worden praktijkvoorbeelden per onderwerp verder uitgewerkt. Denk aan innovaties op procesniveau, maar ook op productniveau zoals biobased- en passiefbouw. In het eerste halfjaar van het leerlab bezoeken de deelnemers waar mogelijk een succesvol bouwproject dat past bij het thema van het specifieke leerlab. In het tweede jaar vindt er een internationale uitwisseling plaats, met (afvaardiging van) deelnemers, organisatoren en opdrachtgevers. Ook worden de praktijkvoorbeelden verder geanalyseerd en worden leerervaringen of voorbeelden gedeeld via de

kennisinfrastructuur. In de voorbereidingsfase wordt uitgewerkt hoe de praktijkvoorbeelden verder in het programma worden meegenomen.

Daarnaast wordt ook verder onderzocht hoe bestaande kennis, inzicht en ervaringen zo goed mogelijk benut kunnen worden binnen de leerlabs en worden goede voorbeelden en kennis verwerkt in standaarden, formats en procedures. De kennis die wordt opgedaan in de leerlabs wordt vervolgens beschikbaar gemaakt voor de volledige sector via de kennisinfrastructuur. Ook dit onderdeel wordt in de voorbereidingsfase nader uitgewerkt.

Innovatieve mindset

Tijdens de leerlabs is het belangrijk dat alle partijen zich bewust blijven van het innovatieve karakter van het programma. Dit is niet alleen tijdens de start onderdeel van gesprek, maar ook tussentijds is er een rol weggelegd voor de leerlabmanagers en -specialisten om de deelnemers te ondersteunen met specifieke kennis, voorbeelden, kansen en mogelijkheden.

Deze innovatieve mindset betekent dat de leerlabdoelen centraal staan en dat er actief gereflecteerd wordt op het innovatieve karakter, de leerpunten voor de volledige sector en eventuele aandachtspunten voor volgende tranches met nieuwe leerlabs. Innovatie betekent ook dat er geen garantie is voor succes. Wel voorziet de financiële bijdrage zoals eerder beschreven in het afvangen van innovatierisico's. Van zowel de organisatoren als deelnemers wordt verwacht actief leerlessen op te halen en te delen om de kwalitatieve output van het programma te waarborgen. De evaluatie hiervan wordt meegenomen in de jaarlijkse uitvraag voor de monitoring van het programma.

Structuur van de leerlabs

Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten samenkomsten; gezamenlijke leerlab bijeenkomsten en specifieke leerlabsessies. Bij de gezamenlijke leerlabbijeenkomsten worden alle deelnemers van alle leerlabs verwacht. Dit zijn bijvoorbeeld de start- en jaarbijeenkomst.

Daarnaast komen de deelnemers van een specifiek leerlab elke maand bij elkaar tijdens de specifieke leerlabsessies (zie kader). Dit betekent dat alle deelnemers van leerlab 1 elke maand samen komen; idem voor de deelnemers van leerlab 2 en leerlab 3.

Specifieke leerlabsessies

- **Maandelijks sessies (online)** (1,5 uur) – Interactief, met een verdiepingsthema, combinatie van inhoudelijke verdieping en intervisie vanuit de praktijk.
- **Kwartaalsessies (fysiek)** (halve dag) – Interactieve themagerichte werksessies, casuïstiek, leren van elkaar, ervaringen uitwisselen. Deze kunnen optioneel bij een innovatieproject (praktijkvoorbeeld) worden georganiseerd.

Met deelnemers wordt in ieder geval de aanwezigheid van de bouwheren bedoeld. Hun aanwezigheid is bij elke sessie verplicht. Daarnaast is het mogelijk om per sessie te kijken voor welke personen aanwezigheid wenselijk is. De invulling van de leerlabsessies komt voort uit de behoefte van de deelnemers in combinatie met de voorgeschreven leervragen vanuit het leerlab. De gezamenlijke leerlabbijeenkomsten en de specifieke leerlabsessies worden in de voorbereidingsfase verder door de leerlabmanagers en leerlabcoördinator uitgewerkt (zie onderstaande planning).

Planning

De leerlabs doorlopen elk dezelfde fasen. Dit jaar zijn dat de voorbereidingsfase en de opstartfase. Per leerlab kunnen er kleine verschillen zitten in de planning, vanwege een verschil in de ontwikkeling van zowel het proces als de inhoud van de leerlabs. Per leerlab is er daarom ook een eigen planning opgenomen in dit jaarplan.

Vorbereidingsfase

Januari – september 2025 (9 maanden)

In deze fase worden de voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd om succesvol met alle leerlabs te starten. Met onder andere aandacht voor de uitwerking van de plannen van aanpak voor de leerlabs, standaarden en formats voor gebruik binnen de leerlabs, opzet van het monitorprogramma en formats voor de verslaglegging.

Opstartfase

Oktober – mei 2026 (8 maanden)

In deze fase staan kennismaking en planvorming centraal. Het eerste jaar start en eindigt met een gezamenlijke leerlabbijeenkomst waarbij de deelnemers van alle leerlabs worden verwacht. Deze bijeenkomsten zijn altijd fysiek.

Startbijeenkomst

| 7 oktober 2025 | 12:00-17:00 uur – Fysieke bijeenkomst centraal in het land

Voor de start van de leerlabs worden alle deelnemers van het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting uitgenodigd. Tijdens deze bijeenkomst besteden we expliciet aandacht aan de innovatieve mindset van de deelnemers. Na een plenaire aftrap wordt er in deelsessies de focus gelegd op kennismaking, scope van de bouwprojecten, ideeën over product- en procesinnovatie en de informatiebehoefte en eigen leervragen vanuit de deelnemers.

Jaarbijeenkomst

| 9 juni 2026 | 9:00-13:00 uur – Fysieke bijeenkomst centraal in het land

Door het jaar heen zijn inzichten opgehaald en gedeeld. Gezamenlijk evalueren we met alle deelnemers het afgelopen jaar, reflecteren we op de verkregen inzichten en inventariseren we verbeter- en aandachtspunten om daarmee een verbeterslag te maken voor de planning en uitvoering van de leerlabs in het volgende jaar.

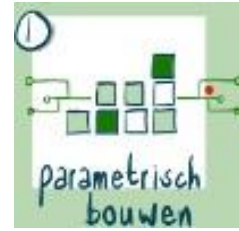
Eindelijk de handen uit de mouwen

“Eind dit jaar kunnen dan eindelijk de handen uit de mouwen en de spreekwoordelijke schop in de grond. Dan kunnen we samen gaan leren, -werken en innoveren binnen 28 projecten met extra middelen vanuit het groeifonds voor bovennormatieve kwaliteit. Zodat er scholen gerealiseerd kunnen worden die inclusief en adaptief zijn, waarin je fijn kunt leren en werken en die in de exploitatie geen geld onttrekken aan het primaire proces: het onderwijs zelf.”

Annet Dries, voorzitter PO-Raad

Leerlab 1: Parametrisch bouwen

De onderwijshuisvestingsopgave vraagt om een andere aanpak. Om de gewenste doelstellingen van het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting te kunnen realiseren is het noodzakelijk om te innoveren en standaardiseren. Standaardisatie door de toepassing van het parametriseren van het ontwerp-proces van onderwijsgebouwen kan en mag gezien worden als een innovatie als het gaat om onderwijshuisvesting. Het parametriseren van het ontwerp-proces wordt al succesvol toegepast binnen andere sectoren, bijvoorbeeld in de woningbouw en in de utiliteitsbouw en kan ook voor de onderwijshuisvestingsopgave de gewenste versnelling leveren die zorgt voor kortere doorlooptijden van het proces tegen lagere (ontwerp)kosten.

Doel leerlab 1

In dit leerlab wordt toegewerkt naar een bouwstandaard voor het realiseren van geüniformeerde nieuwbouw scholenbouwsystemen voor het PO en VO. Een belangrijk onderdeel binnen dit leerlab is de ontwikkeling en toepassing van het parametrisch model dat (verplicht) wordt ingezet in het ontwerp-proces.

Op basis van de reacties uit de marktconsultatie voor de ontwikkeling van een parametrisch model, is geconcludeerd dat een parametrisch model het beste in co-creatie met de uiteindelijke uitvoerende partij en de participerende deelnemers in het leerlab ontwikkeld kan worden. De keuze is gemaakt om geen parametrisch model volledig gereed te hebben bij aanvang van het leerlab.

Het parametrische model zoals ontwikkeld wordt in leerlab 1, is een tool voor de opdrachtgever en wordt vanuit interoperabiliteit met tooling van de markt toegankelijk gemaakt voor de markt. Om de modulariteit (als stimulans voor industriële bouw) te bewerkstelligen in de keten wordt er toegewerkt naar het ontwikkelen van richtlijnen die zowel op de tooling van de markt en op het parametrisch model van het IPOHV kunnen worden toegepast. Het generiek Programma van Eisen IPOHV dat is ontwikkeld voor verplicht gebruik in leerlab 2 (zie volgend hoofdstuk), zal een belangrijke voedingsbron vormen voor deze parametrische oplossing.

Procesinnovatie: Het sneller en kostenefficiënter realiseren van kwalitatief hoogwaardige nieuwbouwscholen door gebruik te maken van een parametrisch model, én met gebundeld (gemeente-overstijgend) aanbesteden.

Productinnovatie: Het stimuleren van marktontwikkeling voor passiefbouw, circulair bouwen en (maatwerk)industrialisatie van de scholenbouw.

Kaders en definities

Het traditionele ontwerp- en realisatieproces van een schoolgebouw is doorgaans een tijdrovende gebeurtenis. De doorlooptijd van een dergelijk proces duurt dan ook aanmerkelijk langer dan een gemiddeld vergelijkbaar bouwproces voor bijvoorbeeld een kantoorgebouw. De gewenste versnelling in dit proces kan worden bereikt door de inzet van het parametrisch model. In tranche 1 van deze subsidieregeling zal het parametrisch model met name worden ingezet voor het ontwerp-proces, van 9 nieuwbouwtrajecten binnen het primair onderwijs en praktijkonderwijs. De 9 projecten zijn verdeeld over drie bundels van drie projecten.

Parametrisch model

Het parametrisch model is een digitale, geautomatiseerde en dynamische (3D) tool waarmee op basis van vooraf gedefinieerde parameters (geometrische, bouw fysieke, constructieve, energetische, TCO)

en hun relatie, geoptimaliseerde integrale ontwerpkeuzes kunnen worden geconfigureerd die maximaal aansluiten op zowel de vraag- als aanbodzijde.

Deze optimalisatie vindt plaats binnen een vooraf gedefinieerd ruimtelijk-functioneel, technisch en financieel kader middels het generieke en (locatie)specifieke PvE. Het parametrisch model zorgt daarmee voor een snellere en betere besluitvorming in het (beginstadium van het) ontwerpproces met aandacht voor stedenbouwkundige inpassing en maakbaarheid. Het zorgt voor een verdere standaardisatie (vraagharmonisatie) en opschaalbaarheid van de scholenbouw.

Passief bouwen

Naast het parametrisch model staat passief bouwen centraal voor leerlab 1. Passief bouwen wordt inmiddels gezien als de nieuwe bouwstandaard en wordt in de ons omringende landen al zeer veelvuldig toegepast. Een passiefschoolgebouw is een zéér energiezuinig en installatiearm schoolgebouw dat zowel in de winter als in de zomer een comfortabel binnenklimaat heeft. De term 'passief' is afkomstig van het maximaal gebruikmaken van passieve zonne-energie. Passief bouwen is een ontwerpmethodologie volgens de Trias Energetica. Hierbij wordt o.a. ingezet op een optimale zonoriëntatie, hoge luchtdichtheid, zwaar geïsoleerde gebouwschil, constructies zonder koudebruggen en gebalanceerde ventilatie. Soms wordt er ook gesproken over installatiearm bouwen.

Leervragen leerlab 1

De onderstaande leervragen zijn voorafgaand aan het leerlab opgesteld:

- Draagt het parametrisch model tijdens de ontwerp- en realisatiefase bij aan een versnelling, verbetering en kostenefficiënter schoolgebouw? En op welke wijze draagt zij daar dan aan bij?
- Op welke wijze draagt gebundeld aanbesteden en werken met geïntegreerde contracten bij aan de versnelling, verbetering en kostenefficiëntie bij het realiseren van schoolgebouwen?
- Op welke wijze draagt passiefbouw bij aan de kostenefficiëntie (energiezuinigheid) en een comfortabel binnenmilieu aan de gerealiseerde projecten binnen het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting?
- Hoe kunnen de inzichten c.q. geleerde lessen uit de andere leerlabs meegenomen worden in de parametrische oplossing (denk o.a. aan inclusiematregelen en toepassing binnen renovatieprojecten)? En omgekeerd, hoe kan de parametrische oplossing ingezet worden bij de andere leerlabs?

Opbrengsten en eindproducten

Concreet levert dit leerlab in de eerste tranche negen nieuwbouwprojecten op die voldoen aan de vier hogere prestatie-eisen in lijn met de regeling. Om de innovaties in leerlab 1 door te kunnen ontwikkelen is de verwachting dat dit leerlab ook mee zal draaien in tranche 2 en/of tranche 3. Op basis van een evaluatie van de leerlabs zal hierover door de stuurgroep een beslissing worden gemaakt. Leerlab 1 levert concreet de volgende inzichten, opbrengsten en eindproducten op:

1. Inhoudelijke inzichten

Het leerlab werkt toe naar een bouwstandaard voor geüniformeerde nieuwbouw scholenbouwsystemen voor het PO en VO, inclusief het praktijk- en speciaal onderwijs.

- Inzicht in het effect van gemeente-overstijgend gebundeld aanbesteden.
- Inzicht in de mogelijkheden en toepassing van productinnovaties op het vlak van passiefbouw, circulaire en modulaire bouw en industrialisatie van de scholenbouw.

2. Innovatieve oplossingen

- Vanuit het ontwikkelde parametrisch model stimuleren en faciliteren van uniforme scholenbouwsystemen door een combinatie van industriële (maatwerk)productie (off-site in fabrieken) en modulair on-site assemblage. Te beginnen met een *minimum viable product* (MVP) van het parametrisch model die zich mogelijk in volgende tranches verder doorontwikkelt en -innoveert naar een landelijk breed toepasbaar en volledig geaccepteerd model voor zowel vraag- als aanbodzijde.
- Productinnovatie wordt op de volgende manier gestimuleerd, waarbij alleen tranche 1 definitief vaststaat:
 - **Tranche 1:** Gericht op passiefbouw, gebruikmakend van natuurkundige principes (Trias Energetica) voor installatiearme en energiezuinige bouw.
 - **Tranche 2:** Gericht op circulair en modulair bouwen, minimaliseren van milieu-impact en maximaliseren van hergebruik.
 - **Tranche 3:** Gericht op industrieel maatwerk, opschaling via gestandaardiseerde en uitwisselbare modules.

3. Praktische toepasbaarheid

- Praktische, laagdrempelige inzet van het parametrisch model die het mogelijk maakt om geüniformeerde schoolgebouwen sneller en kostenefficiënter te ontwerpen, realiseren en exploiteren dankzij een combinatie van vraagharmenisatie aan de vraagzijde en (maatwerk)industrialisatie en productinnovatie aan de aanbodzijde. Tegelijkertijd wordt de kwaliteit en duurzaamheid hierbinnen gewaarborgd.
- Toepassing van het parametrisch model binnen nieuwbouwprojecten, met de ambitie om opgedane kennis ook in te zetten bij renovatieprojecten.
- Brede inzet van gemeente-overstijgend gebundeld aanbesteden t.b.v. schaalvergroting richting de markt om betere aanbiedingen te krijgen.

Planning en opzet leerlab 1

Vorbereidingsfase

Juni 2024 - september 2025 (16 maanden)

In deze fase worden de voorbereidende werkzaamheden uitgezet om het leerlab succesvol te kunnen starten. Deze periode tot aan de start van het leerlab in oktober 2025 moet vooral gebruikt worden als voorbereiding voor de start van de leerlabs. Er zijn vanuit de regeling geen **verplichte** documenten nodig bij de start van het leerlab, maar er wordt wel gewerkt aan de uitwerking van mogelijke standaard aanbestedingsproces die in het leerlab kunnen worden ingezet, en de voorbereidingen worden getroffen voor de aanbesteding van het parametrische model.

Opstartfase

Oktober 2025 – mei 2026 (8 maanden)

In deze fase staan kennismaken en planvorming centraal. De manier van samenwerken tussen de deelnemers en het programmabureau wordt vastgesteld en ook die van de bouwheren die hun bouwprojecten gebundeld (gemeente-overstijgend) zullen gaan aanbesteden. Verder wordt deze fase nog nader uitgewerkt in de voorbereidingsfase op basis van inzichten die zijn opgedaan in de marktconsultatie.

Leerlab 2: Processen en procedures

De onderwijshuisvestingsopgave vraagt om innovatie en standaardisatie van processen en procedures. De praktijk leert dat de doorlooptijd, kosten en kwaliteit van een project sterk afhankelijk zijn van de wijze waarop het project in de definitiefase wordt georganiseerd. Er is in deze fase nog veel winst te behalen door procedures, processen en werkwijzen te standaardiseren.

Doel leerlab 2

Het doel van dit leerlab is om te komen tot standaardprocessen en procedures die ook succesvol in te zetten zijn buiten de bouwprojecten van het Innovatieprogramma. Het leerlab onderzoekt wat het innoveren en standaardiseren van deze processen aan efficiëntie oplevert. Concreet wordt er gekeken naar het inkoopproces en de inzetbaarheid van een generiek Programma van Eisen in dat proces. Het leerlab richt zich daarnaast ook op het opdoen van leerervaringen middels innovaties die betrekking hebben op biobased en natuurinclusief bouwen. In het leerlab wordt voortgebouwd op documenten en standaarden die in andere projecten reeds succesvol zijn toegepast. Denk dan aan de renovatieaanpak zoals deze is ontwikkeld binnen eerdere programma's als 'School vol Energie' en het 'Innovatieprogramma Aardgasvrije Scholen'.

Procesinnovatie: efficiëntieslagen maken in de realisatie van renovatieprojecten.

Productinnovatie: ervaringen opdoen met biobased en natuurinclusief bouwen.

Kaders en definities

Generiek Programma van Eisen (PvE)

Belangrijk onderdeel van de definitiefase is het Programma van Eisen (PvE) op basis waarvan later in het proces aanbesteed gaat worden. Een groot deel van de eisen is voor elk renovatieproject vergelijkbaar en hoeft niet elke keer opnieuw samengesteld te worden. Binnen het leerlab 2 is het verplicht om te gaan werken met een generiek PvE waarin duidelijk is welke eisen vast staan en welke eisen flexibel zijn. Door hiermee te gaan werken kan ervaren worden onder welke condities het werken met een generiek PvE kan bijdragen aan de programmadoelen.

Een generiek PvE is een samenhangende set van functionele en technische eisen waar een gebouw aan moet voldoen. Het generiek PvE IPOHV waarmee gewerkt wordt in leerlab 2 is opgesplitst in drie onderdelen:

1. Het strategisch PvE; een overzicht van ambities en eisen die voor elk project gelijk zijn, deze zijn voor het generieke deel al standaard ingevuld. Waar het gaat om projectspecifieke eisen moet deze informatie door de opdrachtgever nog ingevuld worden. Denk dan aan zaken als de onderwijsvisie, het onderwijsconcept, aantal leerlingen en de locatie.
2. Het ruimtelijk PvE; een overzicht van relevante ruimtetypen en alle specifieke eisen die daarbij horen (eisen ten aanzien van oppervlak, indeling, binnenklimaat, ruimtelijke relaties).
3. Het technisch PvE; een overzicht van alle eisen die aan de installaties en bouwdelen van het gebouw worden gesteld.

Voor leerlab 2 is het PvE IPOHV uitgewerkt waarin in lijn met de regeling de hogere prestatie-eisen zijn vastgelegd. De hierbij horende documenten worden in het aanbestedingsproces van de bouwprojecten op bruikbaarheid getoetst en doorontwikkeld. Ook voor de andere leerlabs kan het generiek PvE IPOHV worden gebruikt. Het gebruik is daar echter niet verplicht, zoals in leerlab 2.

Biobased en natuurinclusief bouwen

Binnen leerlab 2 moet, zoals omschreven in de regeling, tenminste één productinnovatie worden toegepast. Binnen leerlab 2 betreft het een productinnovatie met een focus op biobased en natuurinclusief bouwen.

- a) Biobased bouwen betekent het gebruikmaken van natuurlijke bouwmaterialen die voor minimaal 70% uit hernieuwbare massa bestaan, gemaakt van dierlijk materiaal of van schimmels, planten, bacteriën die ecologisch verantwoord worden geteeld, geoogst, gebruikt en hergebruikt. Bij biobased bouwen ligt de focus op het materiaalgebruik van het gebouw.
- b) Bij natuurinclusief bouwen wordt er bewust ingezet op biodiversiteit en klimaatadaptieve maatregelen (temperatuur, water, bodem, lucht) op, aan, of in het gebouw of in de omgeving, zodat er meer diverse planten- en diersoorten kunnen leven. Bij natuurinclusief bouwen ligt de focus op de relatie van het gebouw tot zijn directe en indirecte omgeving, en hoe die versterkt kan worden.

Leervragen leerlab 2

De onderstaande leervragen zijn voorafgaand aan het leerlab opgesteld:

- Welke processen en procedures zijn te uniformeren bij de renovatie van schoolgebouwen?
- Op welke wijze draagt het gebruik van een generiek PvE bij aan de versnelling, kwaliteitsverhoging en kostenefficiëntie van renovatie van schoolgebouwen?
- Op welke manier draagt het gebruik van een standaard inkoopproces bij aan de versnelling, kwaliteitsverhoging en kostenefficiëntie van renovatie van schoolgebouwen?
- Op welk manier kan biobased materiaalgebruik en natuurinclusief bouwen op een effectieve manier meegenomen worden bij de uitvraag aan marktpartijen?

Opbrengsten en eindproducten

Concreet levert dit leerlab in de eerste tranche vijftien gerenoveerde bouwprojecten op die voldoen aan de vier hogere prestatie-eisen in lijn met de regeling. Het leerlab werkt daarnaast toe naar het doorontwikkelen van standaarden voor processen en procedures om daarmee de renovatieopgave van scholen verder te optimaliseren.

Inhoudelijke inzichten

Er wordt een gestandaardiseerde inkoopmethodiek getest en opgeleverd op basis van:

- Een gestandaardiseerd inkoopproces.
- Generiek Programma van Eisen.

Innovatieve oplossingen

- Formats voor gestandaardiseerde inkoopmethodiek.
- Toepassingen voor biobased en natuurinclusief bouwen.

Praktische toepasbaarheid

In de praktijk getest generiek PvE, inkoopmethodiek(en) en productinnovaties die sectorbreed gedeeld kunnen worden. Zowel als standaard documentatie als procesbeschrijving.

Planning en opzet leerlab 2

Deze planning is een richtlijn waarbij de focus ligt op de te ondernemen stappen. De fases zoals hieronder beschreven zijn ruim genomen en deelnemers worden aangemoedigd om het proces sneller te doorlopen wanneer dit mogelijk is.

Vorbereidingsfase

Juni 2024 - september 2025 (16 maanden)

Uitzetten van de voorbereidende werkzaamheden om het leerlab succesvol te starten. Hieronder valt het ophalen van ervaringen uit andere sectoren en deze toepasbaar maken voor de renovatieopgave van onderwijshuisvesting en het ophalen van lessons learned uit andere programma's. Het ontwikkelen van een generiek PvE IPOHV zodat dit getest kan worden in het leerlab en het uitwerken van een processtructuur voor het inkoopproces.

Opstartfase

Oktober 2025 – mei 2026 (8 maanden)

Na de gezamenlijke startbijeenkomst wordt er met de 15 deelnemers van dit leerlab in een deelsessie de focus gelegd op kennismaking, scope van de bouwprojecten, ideeën over productinnovatie en de informatiebehoefte van de deelnemers.

De inhoud van de bijeenkomsten wordt afgestemd op de behoefte van de deelnemers.

Op basis van toegekende renovatieprojecten wordt met de deelnemers gekeken naar onderlinge kenmerken van de bouwprojecten.

Met de bouwprojecten wordt het tijdspad en alle voorliggende en te gebruiken standaarden besproken. Ook wordt gekeken of er een aanvulling op de leervragen nodig is. Daarnaast maken de deelnemers kennis met het generiek PvE IPOHV. Vervolgens gaan zij aan de slag met de vertaling naar het eigen bouwproject. Door het document op deze manier eigen te maken kunnen zij het doorontwikkelen tot een specifiek PvE passend bij hun bouwproject. Het programmabureau monitort de stappen en legt eventuele afwijkingen of aanpassingen op deze standaarden vast, zodat deze meegenomen kan worden bij de doorontwikkeling naar een breed toepasbare standaard.

In deze opstartfase wordt ook het tijdspad besproken om te komen tot het bekendmaken van de aankondiging van de aanbesteding (aanbestedingsvorm: mededingingsprocedure met onderhandeling). Hierbij horen de activiteiten die de deelnemer moet uitvoeren zoals het vaststellen en uitwerken van de bouworganisatievorm/contractvorm, het opstellen van selectie- en gunningscriteria en andere benodigde aanbestedingsstukken. Het programmabureau ondersteunt via de leerlabmanager en aanvullend het specialistenteam de deelnemer hierbij met aanbestedingskennis en -expertise.

Anders dan in leerlab 1 geldt voor de bouwprojecten in leerlab 2 dat ze niet gezamenlijk aanbesteden met hun bundelpartners. Wel wordt er binnen het leerlab gekeken of er voordelen zijn om de samenwerking tussen de projecten te intensiveren door samen te werken in een bundel.

Leerlab 3: Inclusieve scholen

Nederland heeft zich gecommitteerd aan een aantal internationale verdragen en is daarmee de verplichting aangegaan om toe te werken naar inclusief onderwijs. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (VN-verdrag Handicap) is in 2016 door Nederland ondertekend en is sindsdien richtinggevend voor de ontwikkeling naar een inclusieve samenleving. Volgens het verdrag moeten mensen met een beperking volwaardig mee kunnen doen aan onze samenleving.

In maart 2023 schreven de minister van Primair en Voortgezet Onderwijs en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een brief aan de Tweede Kamer over de Contouren werkagenda Route naar inclusief onderwijs 2035. Daarmee gaven ze invulling aan hun eerdere toezegging om te komen tot een gezamenlijke route naar inclusief onderwijs en het verzoek van de Tweede Kamer om een stappenplan of routekaart te maken. Met het beleidskader 'Met elkaar voor alle kinderen en jongeren', is de ambitie voor inclusief onderwijs uit de werkagenda inclusief onderwijs verder uitgewerkt en geconcretiseerd.

In maart 2024 voerden Oberon en Sygma in opdracht van OCW, de PO-Raad en de VO-raad een onderzoek uit naar inclusievere onderwijshuisvesting. De opdracht was om een helder beeld te geven over wat er, op basis van een vertaling van de definitie en uitwerking van inclusief onderwijs, verwacht mag worden van schoolgebouwen in het funderend onderwijs. Het onderzoek heeft onder andere een ontwerpkader voor inclusievere onderwijshuisvesting opgeleverd.

Doel leerlab 3

Het leerlab levert een bijdrage aan het ontwikkelen en stimuleren van inclusieve schoolgebouwen voor het primair en voortgezet onderwijs. Dit zodat de sociale participatie toeneemt en het onderwijs inclusiever wordt.

Op basis van een lerende, monitorende en onderzoekende opzet wordt kennis en ervaring opgedaan en gedeeld over het toepassen van inclusieve maatregelen in zowel vervangende nieuwbouw als renovatieprojecten. Dit met als doel het sneller en kostenefficiënter realiseren van kwalitatief betere, toekomstbestendige en inclusieve schoolgebouwen.

Belangrijk onderdeel van dit leerlab is het monitoren en toetsen van de effectiviteit en de ruimtelijke en financiële consequenties van de maatregelen die worden toegepast. Binnen het leerlab zal het ontwerpkader vanuit het rapport van Oberon/Sygma worden getoetst en onderzocht. Daarnaast loopt er een wetenschapper mee met het leerlab die wetenschappelijke kennis kan inbrengen met betrekking tot het toepassen en de effectiviteit van de maatregelen. Tot slot zijn de deelnemende projecten verplicht om minimaal 1 productinnovatie door te voeren.

Kaders en definities

In het beleidskader 'met elkaar voor alle kinderen en jongeren' Het beleidskader vormt het vertrekpunt voor leerlab 3.

Afbakening inclusieve maatregelen leerlab en hogere prestatie-eisen

Alle projecten binnen leerlab 1, 2 en 3 dienen te voldoen aan de hogere prestatie-eisen op het gebied van inclusie, zoals opgenomen in de regeling. In de context van dit programma betekent dit dat het gebouw toegankelijk is en dat er ruimte is voor individuele zorg, verzorging of ondersteuning. Er is bewust gekeken naar het voorzien in thuisnabij onderwijs voor leerlingen met een zorg- of ondersteuningsbehoefte en wat dit vraagt van het gebouw. Er is ook bewust gekeken naar samenwerking in het gebouw met inclusiepartners (speciaal/regulier, kinderopvang, (jeugd-)zorg).

In het strategisch PvE IPOHV zijn de inclusieve maatregelen, die voor de projecten als inspanningsverplichting zijn uitgewerkt, opgenomen. Dit zijn de universele ontwerp-eisen die van belang zijn voor iedere gebruiker op iedere school. Hiervoor fungeert het ontwerp-kader van het Oberon rapport en de NEN9120 als uitgangspunt. In leerlab 2 is dit PvE IPOHV verplicht, in de andere leerlabs wordt het gebruik van dit PvE IPOHV gestimuleerd.

Naast de maatregelen in het strategisch PvE IPOHV, wordt er voor het leerlab 'inclusieve scholen' een verdieping gemaakt met verdergaande en doelgroep specifieke inclusieve maatregelen. Dit wordt ter voorbereiding op de start van het leerlab, uitgewerkt in een leerlab-specifiek PvE als aanvulling op het generiek PvE IPOHV.

Inclusief onderwijs

Inclusief onderwijs is onderwijs waarbij alle kinderen en jongeren dichtbij huis, volwaardig en gelijkwaardig toegang hebben tot een inclusieve leeromgeving waarin zij zich samen ontwikkelen en samen leren en participeren.

Inclusieve leeromgeving

Binnen een inclusieve leeromgeving zijn alle kinderen welkom op een school dichtbij huis. Er wordt vanuit een pedagogische basis gewerkt aan de brede ontwikkeling van alle kinderen. Elk kind ontwikkelt zich, wordt gezien en hoort erbij. De kinderen leren met en van elkaar. Het schoolteam is multidisciplinair en biedt de ondersteuning die nodig is om alle kinderen onderwijs te bieden. De inclusieve leeromgeving is toegankelijk voor alle kinderen, leraren en ouders.

In het rapport 'Bouwstenen voor inclusievere scholen' van Oberon/ Sygma is de essentie van inclusieve huisvesting als volgt samengevat: In het kader van inclusief onderwijs is het van belang dat iedereen - leerlingen, onderwijsprofessionals, zorgprofessionals, ouders en anderen - zelfstandig en gelijkwaardig in de (gebouwde) schoolomgeving kan functioneren. De school is thuisnabij, (fysiek) toegankelijk en heeft een ondersteunende functie voor zowel leerlingen, ouders als professionals. Alle voorzieningen zijn voor iedereen bereikbaar, gezond, veilig, comfortabel en te begrijpen. Iedereen heeft in deze school(omgeving) het gevoel erbij te horen en van betekenis te zijn.

De maatregelen uit het hiervoor genoemde rapport 'Bouwstenen voor inclusievere scholen' vormen samen met de zeven designprincipes ⁷ van Magda Mostafa, de NEN9120 voor toegankelijkheid gebouwen en de maatregelen vanuit praktijkvoorbeelden de basis voor de inclusieve maatregelen die in dit leerlab worden getoetst.

Leervragen leerlab 3

De onderstaande leervragen zijn voorafgaand aan het leerlab opgesteld:

- Welke maatregelen en productinnovaties binnen renovatie- en vervangende nieuwbouwprojecten kunnen worden toegepast en zijn effectief om een inclusieve leeromgeving te realiseren?
- Welke maatregelen en productinnovaties binnen renovatie- en vervangende nieuwbouwprojecten kunnen als standaard dienen?
- Wat zijn de financiële en ruimtelijke consequenties van de maatregelen en productinnovaties binnen renovatie- en vervangende nieuwbouwprojecten?

Opbrengsten en eindproducten

Concreet levert dit leerlab twee nieuwbouw en twee renovatieprojecten op die voldoen aan de vier hogere prestatie-eisen in lijn met de regeling. Aangezien alle 28 projecten binnen het Innovatieprogramma invulling moeten geven aan de hogere prestatie-eisen op het gebied van inclusie, worden er naast deze vier projecten nog 24 projecten opgeleverd die voldoen aan de minimale inclusieve maatregelen. Om de innovaties in leerlab 3 door te kunnen ontwikkelen is de verwachting dat dit leerlab ook mee zal draaien in tranche 2 en/of tranche 3. Deze beslissing wordt o.a. gemaakt op basis van een evaluatie van de leerlabs.

Onderstaande opbrengsten zijn onderdeel van dit leerlab:

1. Inhoudelijke inzichten

- Een overzicht van effectieve maatregelen binnen renovatie- en vervangende nieuwbouwprojecten die bijdragen aan een inclusieve leeromgeving;
- Een analyse welke maatregelen als standaard kunnen dienen;
- Inzicht in de financiële en ruimtelijke consequenties van de inclusieve maatregelen, voor zowel de implementatie- als de exploitatiefase.

2. Innovatieve oplossingen

- De ontwikkeling en toepassing van vier productinnovaties binnen renovatie- en/of vervangende nieuwbouwprojecten;
- Evaluatie van de effectiviteit van deze innovaties in de praktijk.

3. Praktische toepasbaarheid

- Richtlijnen om inclusiviteit structureel mee te nemen in bouw- en renovatieprocessen;
- Handvatten voor financiële en ruimtelijke afwegingen bij het realiseren van een inclusieve leeromgeving (TCO, dus ook de exploitatiefase);
- Inspirerende praktijkvoorbeelden en lessen uit de toepassing van de innovaties.

Planning en opzet leerlab 3

Vorbereidingsfase

Januari – september 2025 (9 maanden)

Er worden voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd om het leerlab succesvol te kunnen starten. Om tot een werkbare start van projecten in leerlab 3 te komen wordt de afbakening gemaakt tussen de minimale eisen op het gebied van inclusie die voor alle leerlabs gelden en universeel toepasbaar zijn in het ontwerp (opgenomen in het generiek PvE IPOHV) en de aanvullende maatregelen die

getoetst worden in leerlab 3. Daarnaast worden voorbeelden verzameld om naast de theoretische lijst met maatregelen een beeld te geven bij de mogelijke uitwerking van de maatregelen in de praktijk.

Er wordt onderzocht welke opgedane ervaringen bij projecten in binnen- en buitenland als praktijkvoorbeeld kunnen fungeren. Het gaat dan vooral om opgedane inzichten over de vertaling van de onderwijsvisie op de huisvesting en op het functioneel ontwerp van schoolgebouwen.

Daarnaast worden de agenda, inhoud en locaties voor de eerste bijeenkomsten van het leerlab bepaald en vastgesteld. Naast de bijeenkomsten voor de deelnemers aan het leerlab worden ook sessies gepland voor geïnteresseerde scholen en gemeenten om kennis te delen over het thema inclusie.

Deze bijeenkomsten worden uitgevoerd binnen de Community of Practice (zie pagina 24)

Opstartfase

Oktober 2025 – mei 2026 (8 maanden)

Bij de start van de leerlabs wordt in oktober een eerste bijeenkomst gepland met alle deelnemers van het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting. Na een plenaire aftrap wordt er in een deelsessie voor leerlab 3 de focus gelegd op kennismaking, scope van de projecten, ideeën over productinnovatie en de informatiebehoefte vanuit de deelnemers.

De vervolgbijeenkomsten vinden maandelijks plaats en met de deelnemers worden de exacte data en locaties nader afgestemd en gepland. De inhoud van de bijeenkomsten wordt afgestemd op de behoefte van de deelnemers.

Voor dit leerlab ligt deze periode de focus op:

- De vertaalslag van inclusief onderwijs in de praktijk naar huisvesting;
- De projectfasering, planning en mijlpalen per project;
- De inclusieve maatregelen vanuit het generiek PVE en specifieke maatregelen voor leerlab 3 > informatiebehoefte projecten en toepasbaarheid hiervan;
- Het bespreken en leren van voorbeeldprojecten in relatie tot de maatregelen, inclusief bezoek inspirerend praktijkvoorbeeld;
- Uitwerking productinnovatie -> definiëren innovatie per project, inspiratie innovatieve voorbeelden;
- Inkoop en aanbestedingsprocedure -> Hoe borg je inclusieve uitgangspunten in het inkoop- en ontwerproces?

Er wordt toegewerkt naar de aankondiging van het bouwproject richting de markt. Deze fase eindigt bij de aankondiging aan de markt en een plan voor de invulling van de volgende fase in het leerlab.

In deze opstartfase wordt ook expliciet het tijdspad besproken om te komen tot het bekendmaken van de aankondiging van de aanbesteding (aanbestedingsvorm: mededingingsprocedure met onderhandeling). Hierbij horen de activiteiten die de deelnemer dient uit te voeren zoals het vaststellen en uitwerken van de bouworganisatievorm/contractvorm (traditioneel, DB(M), ...), het opstellen van selectie- en gunningscriteria en andere benodigde aanbestedingsstukken. Het programmabureau ondersteunt de deelnemer hierbij met aanbestedingskennis en -expertise vanuit het specialistenteam.

KENNISINFRASTRUCTUUR

De maatregelen die vanuit het Innovatieprogramma bewezen effectief blijken, worden in open standaarden opgenomen en ingebed in een structurele kennisinfrastructuur. Op deze manier komen deze standaarden, kennis en tools, voor iedereen centraal beschikbaar en kunnen zij op grote schaal toegepast worden.

Communicatie naar en met de doelgroepen is een cruciaal onderdeel voor een goed ingerichte (en werkende) kennisinfrastructuur van het Innovatieprogramma. Primair zijn dat gemeenten en schoolbesturen, maar ook marktpartijen zijn een belangrijke doelgroep. Via verschillende kanalen is informeren, inspireren en activeren de kern om te komen tot gewenst gedrag, zoals meer samenwerking tussen gemeente en schoolbestuur onderling en ook tussen verschillende gemeenten en schoolbesturen, en gebruik maken van opgeleverde standaarden, om te komen tot versnelling en kostenefficiëntie in scholenbouw.

De introductie van nieuwe of geactualiseerde kennisitems wordt campagnematig ingezet om te informeren en activeren. Beschikbare kanalen, zoals websites, kennisgroepen, vakbladen en sociale media zullen daarvoor worden gebruikt. Ook om de stappen van de subsidieaanvraag, leerlabinformatie en mijlpalen te delen, wordt er campagnematige communicatie ingezet.

Op de website www.ipohv.nl staat alle informatie over het Innovatieprogramma. Ook is het de plek waar deelnemers (en andere geïnteresseerden) zich kunnen aanmelden voor fysieke en online bijeenkomsten, informatie vinden over deelname aan het programma en de uitwerkingen van de leerlabs. Daarnaast bevat de website een kennisbank waar alle tools, standaarden en kennisitems worden geplaatst die voor iedereen openbaar toegankelijk. Het programmabureau monitort het aantal geraadpleegde en gedownloade documenten.

Alle externe communicatie is opgenomen in een jaarkalender communicatie. De jaarkalender is een 'levend' document dat wekelijks in een redactieoverleg en maandelijks in een communicatieoverleg tussen het programmabureau en het ministerie van OCW wordt besproken.

Als programmabureau is Ruimte-OK verantwoordelijk voor de kennisinfrastructuur en de communicatie hierover.

Inzet Community of Practice (CoP)

Voor de programma's onderwijshuisvesting (POHV én IPOHV) is er een centrale kennisinfrastructuur die vraag en aanbod over onderwijshuisvesting samenbrengt, innovatie aanjaagt, kennis en initiatieven verbindt en die gericht is op concrete toepassing op grotere schaal. Als interactief kennisnetwerk versterkt en ondersteunt de Community of Practice deze kennisinfrastructuur door het creëren van een hoogwaardig, verbindend en interactief kennisnetwerk voor alle scholen, gemeenten en marktpartijen.

Wat doet een Community of Practice?

Het CoP stimuleert samenhang en kruisbestuiving tussen de leerlabs en faciliteert kennisdeling met en in het veld. De Community of Practice brengt partijen uit verschillende disciplines (overheid, onderwijs, bouw, internationale partijen) bij elkaar, nodigt uit tot kennisdeling (ook door het bijwonen van fysieke bijeenkomsten) en heeft zo een versterkend en versnellend effect op innovatie. Gedurende het programma wordt de Community of Practice proactief betrokken bij het Innovatieprogramma. Toetreding tot de Community of Practice staat open voor iedere belanghebbende met affiniteit met, of kennis van, onderwijshuisvesting.

Geïnteresseerden in de CoP ontvangen zeswekelijks een update over het programma en op jaarbasis een evaluatie om de waardering van de CoP te monitoren.

In de tweede helft van 2025 wordt de CoP verder uitgebreid voor zowel het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting als het Programma Onderwijshuisvesting om onder andere uitvragen te doen, denktanks te organiseren en landelijk belangrijke informatie te delen met de achterban.

MONITORING - voortgang en effecten programma

Op verschillende niveaus wordt informatie verzameld voor de monitoring van het Innovatieprogramma en de leerlabs. Deze informatie is nodig om sturing te geven aan het programma en voor de rapportage van de voortgang op de KPI's aan het Nationaal Groeifonds.

De monitoring loopt gedurende de looptijd van het Innovatieprogramma. Daarnaast is de intentie dat de projecten ook na afronding van het Innovatieprogramma gevolgd blijven worden, zodat de effecten op de TCO in beeld kunnen worden gebracht. De mogelijkheden hiertoe worden in de voorbereidingsfase verder uitgewerkt en besproken.

De KPI's met bijbehorende streefwaarden zijn opgenomen in de projectspecifieke afspraken (PSA). Enkele voorbeelden zijn de waarderingen voor de opzet en ondersteuning in de leerlabs, de waarderingen voor de samenwerking in de leerlabs en de waarderingen voor het gebruik van de ontwikkelde standaarden (zoals de inkoopdocumentatie of inclusiemaatregelen), de bruikbaarheid van het parametrisch model, de doorlooptijd van het bouwproject en de besparing op de bouw- en exploitatiekosten.

Er wordt naar verwachting in 2026 een nulmeting gedaan van het oude gebouw. Hierbij worden de bouwprestaties in kaart gebracht. Denk bijvoorbeeld aan de staat van het gebouw, binnenmilieu en energieprestaties (mogelijk gebaseerd op de NEN 2767, Frisse Scholen kwaliteitskader, en de NEN 8800). Daarnaast wordt er ook een nulmeting gedaan m.b.t. de maatschappelijke effecten, denk hierbij bijvoorbeeld aan de leerresultaten van leerlingen. Tot slot gaat het ook om kwalitatieve gegevens zoals waarderingen van de gebruiksprestatie, het welbevinden, ziekteverzuim, onderwijsadaptiviteit en inclusie.

Er wordt nog nadere invulling gegeven aan deze meting en de manier waarop deze data verzameld zullen worden. Dezelfde gegevens zullen ook bij de oplevering van het nieuwe gebouw gemeten worden in een effectmeting. De opgeleverde projecten worden ook meegenomen in de effectmeting van tranche 2 en 3, waarbij alleen de relevante elementen na oplevering van een gebouw worden uitgevraagd.

Per leerlab worden data bijgehouden per bouwproject. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld de betrokken partijen en contactpersonen, om welke standaarden er binnen het project gebruikt worden (en waarom wel of niet), welke aanvullingen of afwijkingen hierbij zijn en om financiële informatie zoals de totale bouwkosten, kosten per m² en co-financiering.

Jaarlijks zal in september een uitvraag plaatsvinden aan de programmadeelnemers. Dit gebeurt in vragenlijsten waarin naar de waarderingen over het Innovatieprogramma en de leerlabs wordt gevraagd. Hierbij wordt bijvoorbeeld ingegaan op de bijeenkomsten, het werkbezoek, en het opdoen van kennis. Per leerlab zullen de verschillende standaarden worden beoordeeld. Een deel van deze enquêtes zal worden uitgezet in de Community of Practice of onder marktpartijen, waar zij de relevante partijen zijn om de vragen te beantwoorden.

Specifiek voor leerlab 3 wordt een (wetenschappelijk) onderzoek opgezet om de effectiviteit van de toegepaste maatregelen voor inclusie te toetsen. Hier wordt nog nadere invulling aan gegeven.

Planning van het monitoringsonderdeel

Planning	Rapportage	
Juli 2025	Opleveren halfjaarlijkse rapportage stuurgroep en programmaraad	Voortgang tot en met juni 2025
Januari 2026	Opleveren halfjaarlijkse rapportage stuurgroep en programmaraad	Voortgang tot en met december 2025
Juli 2026	Opleveren halfjaarlijkse rapportage stuurgroep en programmaraad	Voortgang tot en met juni 2026
September 2026	Uitvraag voor KPI's vanuit PSA	Resultaten meegenomen in go/no-go moment Q4 2026 en in rapportage januari 2027

VOORUITBLIK

Na de uitvoering van het gehele Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting zijn de volgende resultaten behaald:

- De 132 gerealiseerde gebouwen zijn daadwerkelijk adaptief, inclusief, gezond, energiezuinig en betaalbaar in de exploitatie. Ze zijn gebouwd op basis van innovatieve concepten die worden gemonitord voor de opbouw van kennis en ervaring. Ook na oplevering van bouwprojecten wordt er gekeken hoe de leerlessen en (proces en product-) innovaties te monitoren tijdens de gehele duur van het programma.
- Er zijn open bouwstandaarden ontwikkeld, waarin innovatie en standaardisatie heeft plaatsgevonden op zowel functionaliteiten als bouwconcepten en processen, die in heel Nederland toegepast kunnen worden.
- Er is een kennisinfrastructuur, waarmee bouwstandaarden en ervaringen breder in het veld landen. Ook na de financiering van het Nationaal Groeifonds brengt de kennisinfrastructuur partijen in het onderwijsveld samen.

Goed voorbereid op de toekomst

"Het Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting biedt gemeenten de tools en ondersteuning om zich goed voor te bereiden op de toekomst van schoolgebouwen: gezond, duurzaam en inclusief. Daarnaast helpt het programma om de huisvestingsopgave beter in kaart te brengen en inzicht te bieden in de kosten van onderwijshuisvesting, zodat gemeenten beter zijn voorbereid op onze toekomstige onderwijshuisvestingsopgave."

Willemien Treurniet, Wethouder Middelburg en Commissielid Zorg, Jeugd en Onderwijs bij de VNG